

ІНТРОДУКЦІЯ РУТИ САДОВОЇ – *RUTA DRAVEOLENS L.* В СТЕПУ УКРАЇНИ

А.І.ОСТАПЕНКО,

Ю.О.КАСАТКІН,

А.Н.КЕРІМОВ – кандидати с.-г. наук, доценти, Херсонський ДАУ

Рута садова використовується як ефіроолійна, пряна, ароматична і лікарська рослина. Широко культивується у садах і на городах. У Криму росте у дикому вигляді. Суха маса рути має приємний аромат троянди (при неприємному запаху сирової маси). Рослини отруйні, що вимагає строгого дозування сировини та дотримання особистої гігієни при вирощуванні та переробці врожаю.

Листя рути додають до риби, салатів, баранини, у консервовані овочі. Листям ароматизують чай, оцет, коктейлі. Порошок сухих листків – служить приправою до м'ясних, овочевих, рибних блюд. По смаку рута нагадує цибулю і часник. Ефірну олію використовують у виробництві коньяку й інших напоїв.

Рута – використовується в гомеопатії, науковій медицині (при люмбаго, плекситі, радикуліті, гепатиті), народній медицині (у якості стимулюючого, антисептичного, протизапального, спазмолітичного засобу). Її застосовують у виді відвару і настойки при нервових захворюваннях (істерія, епілепсія), занепаді сил, запамороченні, серцебитті, задишці, метеоризмі, спазмах у шлунку, у вигляді ванн при рахіті, золотусі, корості, як примочки при забитих місцях, синцях, гнійних кон'юнктивитах тощо.

Сік свіжої трави під час зовнішнього застосування викликає червоність і запалення, а великі дози при прийомі усередину можуть викликати отруєння. Фурокумарин, який міститься в руті, діє фотосенсибілізуюче.

Рута запашна (син. рута городня, рута садова, рута пахуча) – багаторічний напівкущ родини рутових (*Rutaceae*), голий, сизий, у нижній частині дерев'яніючий, до 20-100 см заввишки. Стебло прямостояче, розгалужене, утворює велику кількість пагонів. Листки чергові, короткочерешкові, двічі-тричіперисторозсічені, м'ясисті. Основна маса листків залишається зеленою і взимку. Квітки жовті, дрібні, на коротких квітконіжках, зібрані у щитоподібні суцвіття. Плід — коробочка з тупими 4-5 гніздами. Насіння дрібне, бурувато-чорного забарвлення. Маса 1000 насінин — близько 2 г

У траві рути міститься ефірна олія (0,25-1,20 %) із сильним запахом і гірким смаком. Ефірна олія має в складі цилон, пінен, саліцилову кислоту, флавоноід рутин, кумарин, фурукумарин, рунтамін та інші речовини. У зеленій масі також знаходяться гіркі і дубильні речовини. У плодах є сліди скіміаліну і кокусагініну, а в коренях – кума-

рини, фурукумарини, алкалоїди (рутакридин, фінтамін та ін.), похідне лігніну – савінін. У свіжих і сухих коренях ефірної олії до 0,06 %, яка має наркотичний запах.

Основна дія рути (сировина – верхня частина пагонів, квітки та насіння) – заспокійливе, протизапальне, глистогінне, підвищує тонус маткової мускулатури.

Рута – невимоглива рослина, що може вирости на бідних ґрунтах, легко переносить зиму на півдні України й у Молдавії. Поряд з холодостійкістю, рута засуhostійка, світлолюбна. Насіння проростає за температури 7-10°C, що забезпечує з'явлення сходів через 2-3 тижні. Навесні відростає рано. Оптимальна температура для росту і розвитку 20-28°C. При підмерзанні, навесні куц зрізують на рівні поверхні ґрунту, у результаті чого з кореневищ відростає молода поросль. Розмножується насіннями, розсадою, черешками або розподілом куца. Насіння зберігає схожість протягом 5 – 6 років. У перший рік життя рослини утворюють вегетативну масу висотою до 30 см. Генеративні органи формуються з другого року життя.

Краще місце для вирощування рути – південні, захищені від холодних вітрів схили, з легкими, забезпеченими вологою ґрунтами. На одному місці добре росте 5-6 років. Підготовка ґрунту під руту – така, як і під інші багаторічні культури. Під основну обробку ґрунту вносять 40 т/га гною разом з фосфорно-калійними добривами (P₅₀K₅₀). Навесні під передпосівну культивуацію вносять азотні добрива з розрахунку N₄₀. При насіннєвому розмноженні посів можна здійснювати ранньою весною в квітні і пізньої осені – наприкінці вересня.

При посіві під зиму глибина закладення насіння 0,5-1,5 см - сходи з'являються в квітні. Спосіб посіву – широкорядний, з міжряддям 60-70 см. Норма висіву насіння 2,0-5,0 кг/га.

При розмноженні через розсаду, посів у парниках здійснюють наприкінці березня, висаджуючи рослини в поле наприкінці травня з площею живлення 70 x 40 см або 60 x 50 см.

Догляд за посівами передбачає розпушування міжрядь, прополки, поливи (нормою 200-300 м³/га). Міжрядні обробки і прополки виконують у перші 30 днів вегетації (до змикання рядків) при використанні схеми посадки розсади 20x10 см.

Восени рослини підживлюють органічними і мінеральними добривами: перегною – 20 т/га, фосфорно-калійні добрива – P₁₀K₁₀.

Для захисту рослин від вимерзання восени рослини рути підгортають ґрунтом або укривають перегноем.

Навесні посів рути боронують і підживлюють азотними добривами (N₂₀), проводять глибоке розпушування міжрядь.

Для використання в харчовій промисловості листя забирають у міру необхідності протягом усієї вегетації рослин, а для переробки з метою одержання ефірної олії – два рази: у червні і вересні перед

заморозками. У перший рік життя рути зелену масу забирають у липні - серпні, а в наступні роки - із травня по вересень. Для лікувальних цілей руту забирають у липні і восени перед заморозками в період цвітіння.

При збиранні сировини потрібно дотримуватись заходів безпеки: свіжий сік може дати фотоопіки (у виді водянистих пухирців). Алергійна реакція спостерігається через 20-24 години.

Сушать сировину в тіні при гарній вентиляції. У сушарках температуру витримують до 35°C. Контроль за ходом сушіння – у респірааторах.

Зберігати сировину потрібно в герметичному упакованні без доступу прямих сонячних променів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Веселина Петкова. Современная фитотерапия. София, 1988
2. Дудниченко Л.Г., Козьяков А.С., Кривенко В.В. Пряно-ароматические и пряно-вкусовые растения. К., 1989
3. Жарінов В.І., Остапенко А.І. Вирощування лікарських, ефіроолійних, пряно-смакових рослин, К, "Вища школа", 1994.
4. Землинский С.Е. Лекарственные растения СССР. М., 1958.
5. Лихарев В.С. Лекарства с огорода. М., 1995.
6. Лихочвор В.В. та ін. Лікарські рослини. Львів, "Українські технології", 2003.
7. Мацку Я., Крейча И. Атлас лекарственных растений. Братислава, 1972.
8. Машанов В.И., Покровский А.А. Пряно-ароматические растения. ВО «Агропромиздат», М., 1991.
9. Пряно-ароматические растения СССР и их использование в пищевой промышленности, Пищепромиздат, М., 1963.
10. Флора СССР. т. 21. Изд-во АН СССР, М.-Л., 1954.
11. Флора УРСР т. IX. Вид-во АН УРСР, К., 1960.
12. Юрченко Л.А., Василькевич С.И. Пряности и специи. Минск, "Полымя", 1995

УДК 633.14 : 631.8 : 632 (833)

ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ НА ЛЕГКИХ ҐРУНТАХ

І.Т.НЕТІС – д. с.- г. н., головний н. с.,
О.О.МАКАРЧУК – аспірант, Інститут землеробства
південного регіону УААН

У зоні південного степу озима пшениця на значній площі висівається на бідних легкосуглинкових ґрунтах. Тут для одержання високих її врожаїв особливо велике значення мають попередники, добрива, захист рослин тощо. Проте досліджень, спрямованих на оптимізацію умов вирощування озимої пшениці на таких ґрунтах, дуже мало. Тому важливо розробити заходи, які б давали можливість в цих умовах вирощувати високі її врожаї.

Враховуючи актуальність вирішення цієї проблеми, ми в 2001-